

Epistemik Körlük: Batı Medyasında Gazze Soykırımı

→ Aslıhan ZİNDEREN*

Yoğun bir editoryal hazırlık süreci ve titizlikle yürütülen hakem değerlendirmelerinin ardından, TRT Akademi Dergisi'nin 26. sayısı, çağımızın en derin insani, etik ve politik krizlerinden birine ışık tutmak üzere okurla buluşmaktadır: "Batı Medyasının Kör Noktası: Gazze Soykırımı". Bu sayı, güncel siyasi gelişmeler çerçevesinde, küresel medya sisteminin yapısal sınırlarını, ideolojik yönelimlerini ve etik açmazlarını çok boyutlu bir akademik perspektifle görünür kılmaktadır.

1948'den bu yana Gazze Şeridi'nde yaşananlar, uluslararası hukukun temel ilkelerinin, insan hakları rejiminin ve evrensel insani değerlerin ağır biçimde ihlal edildiği bir sürece işaret etmektedir. Ancak bu sürecin değerlendirilmesi, yıkım ve can kayıplarıyla birlikte, yaşananların küresel kamuoyuna nasıl aktarıldığına ve hangi sessizliklerle kuşatıldığına odaklanmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda Gazze'de yaşananlar, modern gazetecilik etiğinin, nesnellik iddiasının ve Batı merkezli medya sisteminin meşruiyetinin ciddi biçimde sorgulandığı tarihsel bir kırılma anı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu sayı, Batı ana akım medyasının söz konusu süreçteki rolünü; haber üretim pratiklerini, söylemsel tercihlerini, uyguladığı açık ya da örtük sansür mekanizmalarını ve inşa ettiği "kör nokta"yı akademik bir titizlikle incelemektedir. Özellikle ana akım Batı mediasında hâkim olan dilin, yaşananları bir "soykırım" olarak tanımlamaktan sistematik biçimde kaçınması; olayları çoğunlukla "şiddet sarmalı", "güvenlik ikilemi" vb. nötrleştirici kavramlarla sunması, bu sayının temel problematiklerinden birini oluşturmaktadır. Bu söylemsel çerçeveleme, fail ile mağdur arasındaki derin ve tarihsel güç asimetrisini görünmez kılmakta; yapısal şiddeti bireysel olaylara indirgemekte ve etik sorumluluğu belirsizleştirmektedir.

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü,
aslihan.cezik@atauni.edu.tr

Gazze’de tanıklık ettiğimiz sistematik yıkım, zorunlu yerinden edilmeler, sivil altyapının hedef alınması ve kitlesel sivil ölümleri, medyanın geleneksel olarak üstlendiği “dördüncü kuvvet” misyonunun, jeopolitik çıkarlar, ideolojik ittifaklar ve kurumsal bağımlılıklar karşısında nasıl işlevsizleşebileceğini çarpıcı biçimde gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda Batı medyasının büyük bir kısmı, yalnızca pasif bir gözlemci olmakla kalmamış; seçici görünürlük stratejileri, dilsel manipölasyonlar ve bağlamdan koparılan anlatılar aracılığıyla belirli bir gerçeklik rejiminin yeniden üretimine aktif biçimde katkıda bulunmuştur.

Bu sayıda yer alan çalışmalar, Batı medyasının Gazze bağlamında ürettiği söylemsel ve yapısal körlüğü akademik bir çerçevede görünür kılmaktadır. Makaleler ve analizler, hegemonik anlatıların hangi ideolojik kabuller, tarihsel süreklilikler ve kurumsal yapılanmalar üzerinden kurulduğunu çözümlemeye odaklanmakta; bu anlatıların haber dili, temsil biçimleri ve bağlam kurma stratejileri aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle söz konusu sayı, Batı medyasının Gazze Soykırımı karşısında ürettiği kör noktaları görünür kılarak, gazetecilik pratiğine ve medya söylemlerine ilişkin yerleşik kabullerin yeniden düşünülmesini mümkün kılan bir tartışma zemini sunmaktadır. Bu çerçevede sayı kapsamında 13 araştırma makalesi, 3 analiz/değerlendirme yazısı ve 1 röportaja yer verilmektedir.

Bu sayının ilk makalesi olan “Batı Basınında Gazze Söylemi: Algı Yönetimi, İdeolojik Çerçeveler ve Fail-Mağdur Konumlandırması”, algı yönetimi kavramı çerçevesinde Batı medyasının Gazze’ye ilişkin haber söylemini ele almaktadır. Çalışma, medya içeriklerinin kamuoyu oluşturma süreçlerinde nasıl işlev gördüğüne odaklanarak, İsrail-Filistin bağlamında yayımlanan haberlerde söylemin hangi çerçeveler içinde kurulduğunu ve tarafların nasıl konumlandırıldığını incelemektedir. The Guardian, Washington Post, BBC News ve CNN gibi Batı ana akım medya kuruluşlarında üretilen haberler üzerinden yürütülen analiz, Batı basınında Gazze’ye dair haber dilinin algı yönetimiyle ilişkisini tartışmaya açmaktadır.

“Dijital Medyada Savaş Haberciliğinin Etik Sınavı: Batı Medyasında İki Savaş, İki Anlatı” başlıklı makale, Batı ana akım medyasının Rusya-Ukrayna Savaşı ile İsrail-Filistin çatışmasını haberleştirirken benimsediği söylemsel ve etik yaklaşımları karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Çalışma, BBC,

The Guardian, CNN ve Associated Press'te yayımlanan haberler üzerinden, iki savaşın haberleştirilmesinde farklı normatif ve ahlaki çerçevelerin nasıl devreye sokulduğunu tartışmaktadır. Makalede, Rusya-Ukrayna bağlamında fail ve mağdur konumlandırmasının açık biçimde kurulmasına karşın, Gazze'de yaşanan insani krizin güvenlik ve diplomasi söylemleri içinde ele alındığına dikkat çekilmektedir. Bu yaklaşım, Batı mediasında savaş haberciliğinde ortaya çıkan etik çifte standartları eleştirel bir perspektifle görünür kılmaktadır.

"Batı Basınında Gazze Temsili: 2023–2025 Arasında Time, The Economist, Der Spiegel ve Stern Kapaklarının Göstergebilimsel Analizi" başlıklı makale, Batı basınında Gazze'nin nasıl temsil edildiğini dergi kapakları üzerinden ele almaktadır. Çalışma, 2023–2025 yılları arasında yayımlanan Gazze-İsrail temalı kapakları göstergebilimsel bir çerçevede inceleyerek, görsel unsurlar aracılığıyla üretilen anlamları tartışmaktadır. Makale, dergi kapaklarını, ideolojik anlamlar üreten ve politik söylemleri dolaşıma sokan araçlar olarak ele almakta; Batı basınındaki Gazze temsillerinin çok katmanlı ve çelişkili yapısına dikkat çekmektedir.

"Ownership Structures of Global Media and Technology Companies and the Reconstruction of Reality in the Post-Truth Era: The Case of Israel" başlıklı makale, küresel medya ve teknoloji şirketlerinin sahiplik yapıları ile Gazze Savaşı bağlamında üretilen anlatılar arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Çalışma, bu şirketlerdeki tekelleşme eğilimlerini, İsrail ile kurulan kurumsal bağları ve post-truth bağlamında içerik üretim ve dağıtım süreçlerini ele almaktadır. Makale, algoritmik dağıtım gücü ve mülkiyet yapılarının içerik görünürlüğü ile editoryal süreçler üzerindeki etkisini tartışmaktadır.

"Medyanın Gücü: Gazze Soykırımı" başlıklı makale, Batı mediasının Gazze'de yaşananları haber fotoğrafları aracılığıyla ne şekilde görünür kıldığını ve bu görseller üzerinden nasıl bir algı çerçevesi kurduğunu ele almaktadır. Çalışma, Reuters, CNN World ve DW gibi Batı merkezli haber kuruluşlarında yayımlanan fotoğrafları göstergebilimsel bir mercekten inceleyerek, bu görsellerin kamuoyunun algısını ve siyasal karar alma süreçlerini etkileme gücüne odaklanmaktadır. Haber fotoğraflarının ideolojik ve politik boyutlarını tartışmaya açan makale, medyanın yalnızca bilgi aktaran bir araç olmadığını, aynı zamanda belirli bakış açılarını meşrulaştıran bir temsil alanı olarak işlediğini ortaya koymaktadır.

“Filistin–İsrail Ateşkes Sürecinin Medyadaki Sunumu: CNN International ve TRT World Haberlerinde Çerçeveleme ve Söylem Farklılıkları” başlıklı makale, ateşkes sürecinin iki farklı uluslararası haber kanalı tarafından nasıl sunulduğunu karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Çalışma, CNN International’ın süreci diplomasi ve müzakere merkezli, teknik bir dil üzerinden aktardığını; TRT World’ün ise insani kriz, sivil kayıplar ve güç dengesizliğini öne çıkaran daha eleştirel bir anlatı benimsediğini ortaya koymaktadır. Makale, ateşkes dönemlerinin medya söyleminde nasıl farklı çerçeveler ve aktör temsilleri ürettiğini tartışmaya açmaktadır.

“Gazze Çatışmasının Küresel Haber Ekosistemindeki Görünürlüğü: Media Cloud Temelli Bir İnceleme” başlıklı makale, Gazze çatışmasının küresel dijital medya ortamında nasıl bir görünürlük kazandığını ele almaktadır. Çalışma, dijital haber üretiminin hangi mecralarda yoğunlaştığını, haber akışının coğrafi ve dilsel dağılımını ve küresel medya ekosisteminin yapısal özelliklerini incelemektedir. Media Cloud verilerine dayanan analiz, Gazze’ye ilişkin haberlerin küresel dolaşımında merkeziyetçi bir yapının ve belirli dilsel hâkimiyetlerin belirleyici olduğunu tartışmaya açmaktadır.

“Selective Humanitarianism: Western Media Bias and the Silencing of Gaza” başlıklı makale, Batı ana akım medyasının Gazze’de yaşananları nasıl temsil ettiğini ve bu temsil biçimleri aracılığıyla nasıl seçici bir insaniyetçilik ürettiğini ele almaktadır. Çalışma, The New York Times, BBC, CNN ve The Guardian gibi medya kuruluşlarında yayımlanan haber ve analizler üzerinden, Filistinli sivillerin deneyimlerinin hangi söylemsel stratejilerle görünmezleştirildiğine odaklanmaktadır. Makale, çatışma ve eşdeğerlik çerçeveleriyle güç dengesizliğinin silikleştirilmesini, kişisizleştirilmiş dil kullanımını ve mağduriyetin seçici biçimde öne çıkarılmasını eleştirel bir bakışla tartışmaya açmaktadır. Bu yaklaşım, Batı medyasında Gazze’ye ilişkin temsillerin hangi epistemik ve etik sınırlar içinde üretildiğini sorgulamaktadır.

“Haber mi Hegemonya mı? Kör Noktanın İnşası: Gazze Soykırımı Üzerine Bir Söylem Analizi” başlıklı makale, Batı medyasının Gazze Soykırımı haberlerinde kurduğu söylemleri eleştirel bir perspektifle ele almaktadır. Çalışma, Batı basınında Gazze’nin çoğunlukla güvenlik tehdidi ve insani kriz çerçevesi içinde sunulmasını, soykırım söyleminin ise sistematik biçimde dışarıda bırakılmasını tartışmaya açmaktadır. Haber dili ve görsel temsiller üzerinden yürütülen inceleme, Filistinlilerin insansızlaştırılması ve tarihsel bağlamın silinmesi gibi söylemsel stratejilerin nasıl devreye sokulduğunu

ortaya koymaktadır. Makale, bu süreçlerin Batı mediasında tarafsızlık iddiası altında işleyen politik bir kör noktanın inşasına nasıl zemin hazırladığını sorgulamaktadır.

“Gazze Haberlerinin Çevirisi Üzerine Karşılaştırmalı ve Betimleyici Bir Analiz” başlıklı makale, Gazze’ye ilişkin haberlerin küresel medyada farklı dillere aktarım sürecini çeviri pratikleri üzerinden ele almaktadır. Çalışma, Filistinli bireylerin söylemlerinin uluslararası medya kuruluşlarında hangi çeviri stratejileriyle yeniden sunulduğunu inceleyerek, bu süreçte anlamın nasıl dönüştürüldüğüne odaklanmaktadır. BBC kaynaklı bir dijital haberin çevirisi üzerinden yürütülen analiz, çeviri yoluyla haberin ideolojik çerçevesinin değiştirilebildiğini tartışmaya açmakta; kriz dönemlerinde çevirinin dezenformasyonla ilişkisini sorgulamaktadır.

“Tanıklığın Öldüğü Yer: Gazze’de Hayatını Kaybeden Gazetecilerin Batı Medyasında Temsil Sorunu” başlıklı makale, Gazze’de yaşamını yitiren gazetecilerin Batı ana akım mediasında nasıl ele alındığını temsil sorunu çerçevesinde incelemektedir. Çalışma, modern savaş tarihindeki en yüksek gazeteci kayıplarından birine rağmen bu ölümlerin Batı mediasında sınırlı, seçici ve çoğu zaman sessiz bir anlatı içinde yer bulmasını tartışmaya açmaktadır. Haber söylemleri üzerinden yürütülen analiz, gazeteci ölümlerinin görünmezleştirilmesiyle tanıklığın nasıl bastırıldığını ve bilgi akışının hangi söylemsel mekanizmalarla sınırlandığını eleştirel bir bakışla değerlendirmektedir.

“Kamuoyunun Dijital Tanıklığı: Uluslararası Haberlerde Gazze Üzerine Kullanıcı Söylemlerinin Duygu ve Konu Temelli Analizi” başlıklı makale, uluslararası haber kanallarının Gazze’ye ilişkin içeriklerinin dijital izleyici tepkileriyle nasıl karşılandığını ele almaktadır. Çalışma, YouTube’da yayımlanan haber videoları altındaki kullanıcı yorumları üzerinden, haber çerçevelemesi ile izleyici alımlaması arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Kullanıcı söylemlerinin duygu ve konu temelli çözümlemesi, dijital ortamda insani kayıplar, kriz anlatıları ve politik aktörler etrafında şekillenen tepkilerin görünürlüğünü tartışmaya açmaktadır.

“Diplomasi Odaklı Soyutlama mı, İnsanî Kriz Odaklı Yoğunlaşma mı? Gazze Krizi Bağlamında Reuters ve Anadolu Ajansında Yapay Zekâ Destekli Tema Analizi” başlıklı makale, Reuters ve Anadolu Ajansının Gazze’ye ilişkin haber metinlerini karşılaştırmalı bir çerçevede ele almaktadır. Çalışma, iki ajansın

İngilizce haberlerinde öne çıkan temalar üzerinden, Gazze’de yaşananların nasıl anlamlandırıldığını tartışmaya açmaktadır. Reuters haberlerinde diplomasi, ateşkes ve uluslararası ilişkiler eksenli bir anlatının belirginleştiği; Anadolu Ajansında ise insani yardım, siviller ve etik sorumluluk vurgusunun öne çıktığı görülmektedir. Makale, bu tematik farklılaşmanın, Gazze krizinin küresel haber ajansları tarafından farklı temsil biçimleri içinde yeniden kurulduğunu göstermektedir.

Araştırma makalelerinin sunduğu akademik tartışmanın ardından, dosya kapsamında yer alan ve TRT Genel Müdürü Prof. Dr. Mehmet Zahid Sobacı ile gerçekleştirilen röportaj, küresel medya sistemindeki hegemonik anlatıya karşı Türkiye’nin kamu yayıncısı olarak TRT’nin geliştirdiği ‘hakikat savunuculuğu’ vizyonunu merkeze almaktadır. Sobacı, röportajında Batı medyasının inşa ettiği yapısal körlüğü ve dijital sansür mekanizmalarını ifşa ederken; Kutsal İşgal (Holy Redemption) gibi kanıt niteliği taşıyan yapımlar üzerinden TRT’nin uluslararası hukuk ve insanlık vicdanı nezdindeki tarihsel sorumluluğunu detaylandırmaktadır. Sobacı, Gazze’de yaşananları anlatmanın yalnızca bir yayıncılık meselesi değil; aynı zamanda bir vicdan, bir adalet ve bir insanlık meselesi olduğunu altını çizmiştir.

Röportajın ardından dosya, analiz yazılarıyla devam etmektedir.

Bu bölümde yer alan ilk analiz yazısı olan “Epistemik Dekolonizasyon ve Normatif Medya Kuramları: Önleyici Habercilik ve Soykırımı Haberleştirmek” başlıklı analiz yazısı, yerleşik normatif medya kuramlarının Batı merkezli tarihsel kökenlerini ve bu kuramların Gazze Soykırımı’nı haberleştirmedeki yetersizliğini epistemik dekolonizasyon kavramı çerçevesinde ele almaktadır. Metin, İkinci Dünya Savaşı sonrası şekillenen küresel medya düzeninin, sömürgecilik tarihini ve Batı dışı toplumların mukavemet pratiklerini dışlayan yapısının, soykırımı meşrulaştıran söylemsel bir zemin oluşturduğuna dikkat çekmektedir. Analiz, mevcut habercilik pratiklerinin reaktif doğasını eleştirerek, BM’nin soykırımı önleme mekanizmalarından ilham alan “önleyici habercilik” modelini bir çözüm önerisi olarak tartışmaya açmaktadır. Yazı, bu modelin risk analizi, kriz yönetimi ve hesap verilebilirliği merkeze alan proaktif bir yaklaşımla, soykırım suçlarının önlenmesinde ve hakikatin inşasında medyanın üstlenebileceği etik sorumluluğu vurgulamaktadır.

“Filistin Direnişini Kriminalize Etmek: Batı Medyasının İslamofobik Yüzü ve Sonuçları” başlıklı analiz yazısı, Batı medyasında Filistin direnişinin nasıl tarihsel ve siyasal bağlamından kopararak temsil edildiğini ele almaktadır.

Metin, özellikle 7 Ekim 2023 sonrasında hâkim hâle gelen söylemlerin, Filistin direnişini “terörizm” ve “radikalite” kavramları etrafında kriminalize ederken, İsrail’in uzun süredir devam eden işgal ve şiddet politikalarını görünmez kılan bir anlatı ürettiğine dikkat çekmektedir. Analiz, bu söylemsel çerçevenin Müslüman kimliği hedef alan İslamofobik ve neo-oryantalist bir dili yeniden ürettiğini ve Gazze’de yaşananların ideolojik bir zeminde meşrulaştırılmasına katkı sunduğunu tartışmaya açmaktadır. Yazı, Batı mediasında dolaşıma sokulan bu dilin, yalnızca temsil düzeyinde değil, Batı toplumlarındaki siyasal ve toplumsal sonuçlar üzerinden de değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

“Bir Pirus Zaferi: Gerçeklikle Savaşta İsrail’in Dezenformasyon Stratejisi” başlıklı analiz yazısı, İsrail’in Gazze bağlamında yürüttüğü dezenformasyon ve algı yönetimi faaliyetlerini tarihsel, siyasal ve medyatik boyutlarıyla ele almaktadır. Metin, İsrail’in Hasbara olarak adlandırılan propaganda ve algı yönetimi stratejileri çerçevesinde küresel medya, dijital platformlar ve diplomatik kanallar aracılığıyla gerçekliği yeniden inşa etmeye yönelik girişimlerini tartışmaya açmaktadır. Gazze’den bilgi akışının engellenmesi, alternatif anlatıların bastırılması ve mağduriyet söyleminin sistematik biçimde dolaşıma sokulması, bu stratejinin temel unsurları olarak ele alınmaktadır. Yazı, İsrail’in yürüttüğü dezenformasyon faaliyetlerinin kısa vadede söylemsel bir üstünlük sağlasa da uzun vadede küresel kamuoyunda tersine bir etki yaratarak meşruiyet krizini derinleştirdiğine dikkat çekmektedir.

TRT Akademi Dergisi’nin bu sayısı, Batı mediasının Gazze’deki soykırım karşısındaki tutumunu, sadece bir haber hatası ya da tarafsızlık ihlali olarak değil, yapısal, ideolojik ve etik bir kriz olarak ele almaktadır. Dergi, bu kritik dönemde, hakikatin peşinde koşan, hegemonik söylemlere eleştirel bir mesafe koyan ve akademik sorumluluğunu yerine getiren bir platform olma misyonunu sürdürmektedir.

Bu sayının hazırlanmasında emeği geçen tüm yazarlara, hakemlere ve TRT Akademi Dergisi editör ekibine en içten teşekkürlerimi sunarım. Okuyucuların, bu derinlikli çalışmaların sunduğu eleştirel perspektiften faydalanarak, küresel medya sisteminin işleyişine dair daha bilinçli bir bakış açısı geliştireceğine inanıyorum.

Saygılarımla.